

Karin Smirnoff: Viedään äiti pohjoiseen

PM/28 ADMIN

Jana on suora ja sisäisesti monimutkainen – RIITTA VAISMAA (20.2.2022)

”Sinusta puuttuu porstua”, sanoo Janakipon kaksoisveli bror sisarestaan. Näin on, jana menee suoraan kohti eikä viivyttelä. Hän ampuu karhun, melkein tappaa miehen, polttaa talon, joutuu pariin otteeseen poliisiasemalle. Karin Smirnoffin trilogian keskimmäisestä osasta *Viedään äiti pohjoiseen* ei puutu vauhtia eikä vaarallisia tilanteita.

Smirnoffin ilmaisu on lyhyttä ja tiivistä. Silti hän onnistuu erinomaisesti välittämään päähenkilönsä raivoisan energian ja ajoittaisen hellyyden. Janakippo on monitahoinen ja nopea käännteissään. Hän ei kumartele mihinkään suuntaan. Samaan aikaan Smirnoff tuo hienosti esiin janan

hyväsydämyyden sekä samankaisen läheisyyden kaipuun ja pelon liiasta läheisyydestä. Janan problemaattinen lapsuus ja nuoruus eivät ole omiaan lisäämään luottamusta muihin ihmisiin.

Trilogian ensimmäisen osan *Lähdin veljen luo* lopussa käy ilmi, että Västerbottenissa Smålangerissa asuvien janan ja brorin äiti on kotoisin Tornionlaaksosta. Äidin tahto on, että hänet haudataan kotipaikalleen Kukkojärven kylään. Täyttäessään äidin toiveen sisarukset saavat hämmästyä monta kertaa. Kukkojärvellä ei ole vain hautauspaikka ja sisaruksille perintönä tuleva talo vaan myös kylällinen serkkuja ja muita sukulaisia.

Itse Kukkojärvi osoittautuu kovaksi palaksi, koska lähes kaikki kuuluvat vanhoilliseen, vanhatestamentilliseen uskonlahkoon. Sisarusten oli tarkoitus vain hoitaa hautajaiset, mutta etenkin janalla on muutakin mielessä. Sisaruksille tehdään selväksi, että kylään ei ole jäämistä, jos ei liity uskonyhteisöön.

Uskovaiset onnistuvat nopeasti kietomaan pehmeän veljen verkkoonsa. Janaa ei niin vain aivopestä, vaikka häntä sekä uhkaillaan että painostetaan. Kaksosuus osoittautui vahvaksi jo ensimmäisessä osassa, jossa jana yritti pelastaa brorin suistumasta syrjäytymiseen ja alkoholismiin. Nyt janan on pelastettava veli uskovaisten joukosta. Smirnoff kuvaa onnistuneesti kaksosuuden merkitystä. Vaikka ulkonäkökin paljastaa läheisen yhteyden, puhuttelevinta on, miten sisarusten ajatuksetkin ovat usein lähes identtiset.

Äiti on jättänyt kolmelle lapselleen kirjeen, jotka saa avata hänen kuolemansa jälkeen. Kirjeet osoittavat, että Siri on ollut paljon muutakin kuin alistuva vaimo ja lapsiinsa välinpitämättä suhtautuva äiti. Janalle äidin ohje on lyhyesti: älä elä niin kuin äitisi. Bror saa ohjeekseen: älä elä niin kuin isäsi. Kolmas kirje, äidin esikoiselleen, ennen avioliittoa syntyneelle Marialle kirjoittama, on pitkä ja monia salattuja asioita avaava. Maria on jo kuollut, joten kaksoset avaavat kirjeen. Äiti on nuorena erotettu uskonyhteisöstä ja joutunut lähtemään Kukkojärveltä tultuaan kirkkoherran raiskauksen jälkeen raskaaksi.

Jana päättää kostaa, kun yllättäen vanha kirkkoherra elääkin yhä. Mies on tekemässä kuolemaa, kun jana on kirkkoherran sukulaispojan kanssa menossa toteuttamaan kostoaan. Jana antaa vanhan miehen kuolla rauhassa, mikä kuvaa syvästi janan lempeää puolta.

Mustaa huumoria romaaniin puolestaan tuo mm. se, että kirkkoherra ei ole ainoa pappismies, jonka paljas takapuoli vilahtaa papinkaavun alta. Nuoria tyttöjä on niin kiire käyttää hyväksi, että homma hoidetaan liperit kaulassa. Miehet käyttävät valtaansa uskonyhteisössä häikäilemättömästi. Lapsia syntyy perheisiin lukuisia, vaimot joutuvat usein kulkemaan mustissa laseissa ja peittävässä huiveissa.

Äiti on neuvonut sisaruksia pyytämään järjestelyissä apua serkultaan jussirihannilta. Jussi on poikkeus kylässä. Hänet on päättynen liiton tähden erotettu uskonyhteisöstä, mutta hän elää edelleen arvostettuna kyläläisenä. Hän tuntee ja tietää kaikki, hän auttaa kaikkia, myös janaa.

Jussissa olisi janalle tarjolla kunnan mies, olisi lapsi, koira, talo, turvallinen elämä. Smirnoff kuvaa puhuttelevasti, miten jana kiintyy jussiin, lähestyy ja etääntyy. Sovinnainen elämä tuntuu kuitenkin ahdistavalta. Janan kiinteimmät siteet ovat veljeen sekä Smålangerissa elelevään ja ristiriitaisia tunteita herättävään Johniin.

Näinhän janalle aina käy. Kun hänellä olisi mahdollisuus rauhalliseen elämään tai edes toviin, hän pilaa kaiken tai karkaa tai tekee molemmat.

Jana on tarmokas ja monitaitonen. Hän ryhtyy kuvaamataidon opettajaksi kylän kouluun, ja kohta hän jo opettaa niin kieliä kuin kotitalouttakin. Konfliktin on pakko tulla. Koulu ei välitä pätevyyksistä, kunhan eletään oikeiden arvojen mukaan. Kouluakin hallinnoi uskonyhteisö.

Koulutyön jälkeen jana hankkiutuu hotelliin. Hänen on määrä olla respassa, mutta pian hän hoitaa sijaisten puuttuessa niin siivouksen, ruokapuolen töitä, tarjoilua kuin koirasafarin ajoakin ilman että hän olisi koskaan edes nähnyt safaria. Toinen ajaja opettaa ohjeeksi kolme sanaa, koska koirat ymmärtävät vain suomea. Janan neuvokas käyttäytyminen pelastaa turistit ja koirat pahalta onnettomuudelta. Silti hän joutuu pois myös hotellista, koska hän tekee sinänsä uskomattoman ja turhan virheen kostaakseen häntä ahdistellelle asiakkaalle.

Janan työ Kukkojärvellä on kesken; veli on pelastamatta uskovaisten kynsistä. Jana jo melkein luovuttaa, kun veli on menossa uskovaisen tytön kanssa naimisiin. Ollaan jo kirkossa, missä kaunis morsian turhaan odottaa sulhasta. Pelkurimainen bror on jänistänyt, ja pian muutaman hetken vanhempi sisar lähtee karkurin perään.

Veljen pakomatka on johtanut kotipaikalle Smålangeriin. Janan matkalla tapahtuu uskomattomia käännteitä, joissa hän saa apua Johnilta. Vanha suola janottaa puolin ja toisin, vaikka John on paikalla suomalaisen galleristin, housuhameen, kanssa. Seikkailun lopussa on varsinainen cliffhanger. Piinaavan jännittävän ja hengenvaarallisen tilanteen täytyy selvitä, koska Smirnoff on kirjoittanut vielä kolmannen Janakippo-romaanin. Onneksi. Sen saamme suomennettuna syksyllä.

Janakippo-språket on kirjailijan omien sanojen mukaan hänen käyttämänsä ilmaisu. Välimerkeistä on käytössä vain piste. Isoja alkukirjaimia on ainoastaan lauseiden alussa. Kielen rytmillä kirjailija pyrkii kertomansa mukaan mahdollisimman lähelle sitä puheenpartta, jota Västerbottenissa ja Norrbottenissa käytetään.

Smirnoffin romaanien suomennokset ovat Outi Mennan suvereenia taidonnäytteitä. Hän taituroi upeasti niin kirjailijan omalaatuisen kielen kuin yleiskielen ja murteellisten ilmaisujen toteuttajana. Etukäteen toivoin, että olisin saanut lukea myös meänkieltä. On ymmärrettävää, että ruotsiksi kirjoitetuissa teoksissa sillä ei olisi sijaansa ollutkaan.

Suosittelen lukemaan janakippo-romaanit ilmestymisjärjestyksessä. *Viedään äiti pohjoiseen* tarvitsee taustakseen ensimmäisestä osasta ainakin kaksosten lapsuuden ja nuoruuden, heidän sisarensa Marian kohtalon sekä janan ja Johnin aiemmat yhteiset vaiheet, jotka ulottuvat aina janan teiniaikaan.

Karin Smirnoff on seuraava Stieg Larssonin aloittaman *Millennium*-sarjan kirjailija. Hän on sopinut kolmesta sarjan seuraavasta teoksesta ja on tehtävästä innoissaan. Hän aikoo tuoda Lisbeth Salanderin pohjoiseen.

Karin Smirnoff: *Viedään äiti pohjoiseen* (Vi for upp med mor). Suom. Outi Menna. Tammi 2022. 332 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko